

શ્રી મણિરત્ન માલા

અનુવાદ અને સંકલન
શ્રી ગોર

શ્રી ગોર આશ્રમ
મુ. પો. ખરેડા
તા. મોરબી, જી. રાજકોટ

શ્રી મણિરત્ન માલા

અનુવાદ અને સંકલન
શ્રી ગોર

શ્રી ગોર આશ્રમ
મુ. પો. ખરેડા
તા. મોરબી, જી. રાજકોટ

अपार संसार समुद्र मध्ये ।

संमज्जतो मे शरणं किमस्ति ॥

गुरो कृपालो कृपया वदेत-

-द्विश्वेशपादाम्बुजदीर्घ नौका ॥१॥

हे कृपाणु गुड्डेव ! आ अपार संसार सागरमां

अटवायेला मुज भाटे सायु शरण क्यु छे ?

आ सांभणी गुड्डे कृपा करीने जोल्या : सर्वश्रेष्ठ साधन

तो विश्वेश्वरनां पवित्र यरणो इपी नौका ज छे.

बद्धो हि को यो विषयानुरागी ।

का वा विमुक्तः विषये विरक्तिः ॥

को वास्ति घोरो नरकः स्वदेहः ।

तृष्णाक्षयः स्वर्गपदं किमस्ति ॥२॥

(शिष्य आगण पुछे छे.)

प्रश्न : बंधन मां कोला ? उत्तर : विषयनो अनुरागी.

प्रश्न : मुक्त कोला ? उत्तर : विषयो प्रति विरक्त.

शिष्य आगण पुछे छे के घोर नरक क्यु ? गुण्टेय उत्तरमां

कहे छे के आ देह स्वयं घोर नरक छे.

प्रश्न : स्वर्ग नी सीडी कर्छ ?

उत्तर : तृष्णानो क्षय.

संसारहृत्कः श्रुतिजात्म बोधः ।

को मोक्षहेतु कथितः स एव ॥

द्वार किमेकं नरकस्य - नारी ।

का स्वर्गदा प्राणभृतामहिंसा ॥३॥

प्रश्न : संसार ने हलाना ३ शं ?

उत्तर : श्रुति मां कहेलो आत्म-बोध

आ ४ रीते आत्म स्वप्ननुं अपरोक्ष ज्ञान ४ मोहनो
हेतु छे.

प्रश्न : नरक नुं द्वार क्युं ?

उत्तर : नारी.

प्रश्न : स्वर्ग अपावना ३ तत्त्व क्युं ?

उत्तर : प्राणी मात्र प्रत्ये अहिंसा.

શેતે સુખં કસ્તુ સમાધિનિષ્ઠો ।

જાગર્તિં કો વા સદસદ્ વિવેકી ॥

કે શત્રવઃ સન્તિ નિજેન્દ્રિયાણિ ।

તાન્યેવ મિત્રાણિ જિતાનિ યાનિ ॥૪॥

પ્રશ્ન : સુખે કોણ સુવે છે ?

ઉત્તર : સમાધિનિષ્ઠ.

પ્રશ્ન : જાગૃત કોણ ?

ઉત્તર : સત્- અસત્ નો વિવેકી.

પ્રશ્ન : શત્રુ કોણ ?

ઉત્તર : બહિર્ગામી ઈંદ્રિયો

આ જ ઈંદ્રિયો વશમાં હોય તો મિત્રભાવે વર્તે છે.

को वा दरिद्रो हि विशालतृष्णः ।

श्रीमांश्च को यस्य समस्ततोषः ॥

जीवन्मृतः कस्तु निरूद्यमो यः ।

को या अमृतः स्यात्सुखदा निराशा ॥५॥

प्रश्न : गमे अटलुं मणे तो य धराय नहीं अेवो दरिद्र
कोण ?

उत्तर : जेने विशाण तृष्णाओ छे ते.

प्रश्न : श्रीमंत कोण ?

उत्तर : सदा संतोषी.

प्रश्न : उपता मरेलो कोण ?

उत्तर : निःशुद्धमी आणसु.

प्रश्न : अमृत कयुं ?

उत्तर : सर्व सुखनुं कारण अेवी उदासीनता.

पाशो हि को यो ममताभिमानः ।

सम्मोहयत्येव सुखे का स्त्री ॥

को वा महान्धो मदनातुरोः यो ।

मृत्युश्च को वा अपयश स्वकीयम् ॥६॥

प्रश्न : अंधन क्या क्या ?

उत्तर : ममता अने अभिमान.

प्रश्न : शराबनी જેમ મોહાંધ કરનારી વસ્તુ કઈ ?

उत्तर : स्त्री.

प्रश्न : દેખવા છતાં આંધળો કોણ ?

उत्तर : कामवृत्ति थी व्याकुल.

प्रश्न : मृत्यु समान शું ?

उत्तर : पोतानी अपकीर्ति.

को वा गुरुः यो हि हितोपदेष्टा ।

शिष्यस्तु को यो गुरुभक्त एव ॥

को दीर्घ रोगो भव एव साधो ।

किम् औषधं तस्य विचार एव ॥७॥

प्रश्न : गुड़ कोला ?

उत्तर : हितकारी उपदेश आपे ते.

प्रश्न : शिष्य कोला ?

उत्तर : गुड़ नो भक्त होय ते.

प्रश्न : महारोग क्यो ?

उत्तर : भव (संसार).

प्रश्न : अेनुं औषध शुं ?

उत्तर : आत्म-विचार.

किं भूषणादभूषणं अस्ति शिलं ।

तीर्थ परं किं स्वमनो विशुद्धम् ॥

किमत्र हेयं कनकं च कान्ता ।

श्राव्यं सदा किम् गुरुवेदवाक्यम् ॥८॥

प्रश्न : सोथी उत्तम धरेणु क्युं ?

उत्तर : शील (चारित्र्य).

प्रश्न : परम तीर्थ क्युं ?

उत्तर : शुद्ध मन.

प्रश्न : त्याज्या योग्य शुं ?

उत्तर : कामिनी -कांचन.

प्रश्न : सदा श्रवण करवा योग्य शुं ?

उत्तर : गुरु अने वेद नां पचनो.

के हेतवो ब्रह्मगतेस्तु सन्ति ।

सत्संगतिः दान विचार तोषाः ॥

के सन्ति संतो अखिल वीतरागा ।

अपास्तमोहाः शिवतत्त्वनिष्ठाः ॥९॥

प्रश्न : ब्रह्म नी प्राप्ति नां साधनो क्या ?

उत्तर : सत्संग, दान, आत्मविचार अने संतोष.

प्रश्न : संत कोए ?

उत्तर : पूर्ण वीतरागी, मोह-शुभ्र अने ब्रह्मनिष्ठ
होय ते.

को वा ज्वरः प्राणभृतां हि चिन्ता ।

मुखोऽस्ति को यस्तु विवेकहीन ॥

कार्या प्रिया का शिवविष्णुभक्तिः ।

किं जीवनं दोषविवर्जित यत ॥१०॥

प्रश्न : प्राणी मात्रने लागु पडेलो रोग क्यो ?

उत्तर : शिंता.

प्रश्न : मुर्भ कोला ?

उत्तर : विवेक विनानो.

प्रश्न : करवा योग्य प्रिय कर्म क्युं ?

उत्तर : शिव अने विष्णु नी भक्ति.

प्रश्न : शुपन भरेभर कोने कहेपाय ?

उत्तर : दोष पगरनुं होय ते.

વિદ્યા હિ કા બ્રહ્મગતિપ્રદા યા ।

બોધો હિ કો યસ્તુ વિમુક્તિહેતુઃ ॥

કો લાભ આત્મવગમો હિ યો વૈ ।

જિતં જગત્ કેન મનો હિ યેન ॥૧૧॥

પ્રશ્ન : વિદ્યા કઈ ?

ઉત્તર : બ્રહ્મ ભણી લઈ જાય તે.

પ્રશ્ન : બોધ કોને કહેવાય ?

ઉત્તર : જે મુક્તિનું કારણ બને તે.

પ્રશ્ન : લાભ કયો ?

ઉત્તર : આત્માની પ્રાપ્તિ થવી તે.

પ્રશ્ન : જગતને શ્રુત્યુ કોણે ?

ઉત્તર : જેણે મનને શ્રુત્યુ.

शुरान्महाशुरतमोऽस्ति को वा ।

मनोजबाणैः व्यथितो न यस्तु ॥

प्राज्ञोऽथ धीरश्च समस्तु को वा ।

प्राप्तो न मोहं ललनाकटाक्षैः ॥१२॥

प्रश्न : महाशुरवीर कोछ ?

उत्तर : कामटेपनां आछोथी व्यथित न थाय ते.

प्रश्न : बुद्धिमान, धीरजवान अने समदर्शी कोछ ?

उत्तर : स्त्री नां कटाक्षथी मोह न पाभे ते.

विषाद्विषं किं विषयाः समस्ता ।

दुःखी सदा को विषयानुरागी ॥

धन्योऽस्ति को यस्तु परोपकारी ।

कः पुजनीयः शिवतत्त्वनिष्ठा ॥१३॥

प्रश्न : सौथी भयंकर ठेर क्यु ?

उत्तर : समस्त विषयो.

प्रश्न : सदाने माटे दुःखी कोला ?

उत्तर : विषयोने आहवा पाणो.

प्रश्न : धन्य कोला ?

उत्तर : परोपकारी.

प्रश्न : पूजनीय कोला ?

उत्तर : ब्रह्मनिष्ठ.

सर्वास्ववस्थास्वपि किं न कार्य ।

किं वा विधेयं विदुषा प्रयत्नात् ॥

स्नेहं च पापं पठनं च धर्मम् ।

संसारमूलं हि किमस्ति चिन्ता ॥१४॥

प्रश्न : कोઈપણ अवस्थामां न करवा जेवुं शुं छे ?

उत्तर : संसार प्रत्ये मोह अने पाप.

प्रश्न : विद्वानोअे प्रयत्नपूर्वक शुं करवा जेवुं छे ?

उत्तर : शास्त्र-अध्ययन अने धर्माचरण.

प्रश्न : संसार इपी वृक्ष नुं मुण क्यु ?

उत्तर : चिंता.

विज्ञान् महाविज्ञतमोऽस्ति को वा ।

नार्या पिशाच्या न च वंचितो य ॥

का श्रुंखला प्राणभृतां हि नारी ।

दिव्यं व्रतं किं च समस्तदैन्यम् ॥१५॥

प्रश्न : सौथी महान विज्ञान-वेत्ता कोण ?

उत्तर : नारी रुपी पिशाचथी जे ठगातो नथी ते.

प्रश्न : शुपने आ जगतमां जांधनारी साकण कर्ध ?

उत्तर : नारी.

प्रश्न : दिव्य व्रत क्यु ?

उत्तर : पूर्ण विनम्रता.

ज्ञातुं न शक्यं च किमस्ति सर्वैः ।

योषिन्मनो यत् चरितं तदीयम् ॥

का दुस्त्यजा सर्वजनैः दुराशा ।

विद्याविहीनः पशुरस्ति को वा ॥१६॥

प्रश्न : કોઈ થી જાણી ન શકાય એવું શું છે ?

ઉત્તર : સ્ત્રીનું મન અને ચરિત્ર.

પ્રશ્ન : સૌ કોઈ માટે ત્યાગવું કઠીન શું છે ?

ઉત્તર : પાપમય વાસના (દુરાશા).

પ્રશ્ન : પશુ સમાન કોણ ?

ઉત્તર : વિદ્યા વિનાનો.

वासो न संगः सह कैर्विधेयो ।

मुखेश्च नीचेश्च खलेश्च पापैः ॥

मुमुक्षुणा किं त्वरितं विधेयं ।

सत्संगतिः निर्ममतेः श भक्तिः ॥१७॥

प्रश्न : कोनी साथे वास न करवो अने कोनो कोनो
संग न करवो ?

उत्तर : भुर्ज, नीच, लुथ्या अने पापी साथे वास के
संग न करवो.

प्रश्न : मुमुक्षु अे शुं शुं करवुं धटे ?

उत्तर : सत्संग, भमतानो त्याग अने ईश्वर-भक्ति.

लघुत्वमूलं च किमर्थितैव ।

गुरुत्वमूलं यदयाचनं च ॥

जातो हि को यस्य न पूनर्जन्म ।

को वा मृतो यस्य न पूनर्मुत्युः ॥१८॥

प्रश्न : हलकापठानुं मूण क्यु ?

उत्तर : जीजा पासे मांगपुं के रोदछा रोवा ते.

प्रश्न : मोटाई नुं मूण शुं ?

उत्तर : अजायकपठुं.

प्रश्न : जरेजर जन्म्यो कोछा ?

उत्तर : जेछो इरी जन्मवानुं नथी ते.

प्रश्न : जरेजर मर्यो कोने कहेवाय ?

उत्तर : जेछो इरी मरपुं न पडे ते.

मूकोऽस्ति को वा बधिरश्च को वा ।

वक्तुं न युक्तं समये समर्थः ॥

तथ्यं सुपथ्यं न श्रृणोति वाक्यं ।

विश्वासपात्रं न किम् अस्ति नारी ॥१९॥

प्रश्न : भुंगो कोला ?

उत्तर : प्रसंग भुजब योग्य वचन बोलवामां समर्थ
नथी ते.

प्रश्न : जहेरो कोला ?

उत्तर : तथ्यगत अने हितकारी वाली सांभजे नहीं
ते.

प्रश्न : कोला विश्वास करवा लायक नथी ?

उत्तर : नारी.

તત્ત્વં કિમેકં શિવમ્ અદ્વિતીયં ।

કિમ્ ઉત્તમં સચ્ચરિતં યદસ્તિ ॥

ત્યાજ્યં સુખં કિં સ્ત્રિયમેવ સમ્યગ્ ।

દેવં પરં કિં ત્વભયં સદૈવ ॥૨૦॥

પ્રશ્ન : પરમ તત્ત્વ કયુ ?

ઉત્તર : અદ્વિતીય શિવ સ્વરૂપ

પ્રશ્ન : સૌથી ઉત્તમ શું ?

ઉત્તર : સચ્ચરિત્ર

પ્રશ્ન : કયુ સુખ તજવા જેવું છે ?

ઉત્તર : સ્ત્રીનું સુખ સમ્યગ્પાલો ત્યાજ્ય છે.

પ્રશ્ન : શ્રેષ્ઠ દાન કયું ?

ઉત્તર : અભય દાન.

शत्रोर्महाशत्रुतमोऽस्ति को वा ।

कामः स कोपानृतलोभतृष्णाः ॥

न पूर्यते को विषयेः स एव ।

किं दुःखमूलं ममताभिधानम् ॥२१॥

प्रश्न : मोटाभां मोटा शत्रु कया कया ?

उत्तर : काम्, क्रोध, जुठ, लोभ अने तृष्णा.

प्रश्न : विषयो लोभवया छता कोए तृप्त नथी थतुं ?

उत्तर : काम-वासना.

प्रश्न : दुःखनुं मूल कयुं ?

उत्तर : ममता वृत्ति (मारुं मानवुं ते)

किं मण्डनं साक्षरता मुखस्य ।

सत्यं च किं भूतहितं सदैव ॥

किं कर्म कृत्वा नहि शोचनीयं ।

कामारिकं सारिसमर्चनारव्यम् ॥२२॥

प्रश्न : मुञ्जुं आलुषण क्युं ?

उत्तर : साक्षरता।

प्रश्न : सत् कर्म क्युं ?

उत्तर : प्राणी मात्रनुं कल्याण।

प्रश्न : कर्मा पछी पस्तापो न थाय अेपुं कर्म क्युं ?

उत्तर : शिव अने श्री कृष्णनुं पुञ्ज-अर्थन।

कस्यास्ति नाशो मनसो हि मोक्षः ।

कव सर्वथा नास्ति भयंविमुक्तो ॥

शल्यं परं किं निजमुख्तैव ।

के के हयुपास्या गुरुदेववृद्धाः ॥२३॥

प्रश्न : कर्ण वस्तुनां नाशथी मोक्ष छे ?

उत्तर : मननां नाश थी.

प्रश्न : लयथी सर्वथा छुटकारो शा मां छे ?

उत्तर : ज्ञपन-मुक्ति मां.

प्रश्न : सोथी लयंकर शुणी कर्ण ?

उत्तर : पोतानी ज भुर्भता.

प्रश्न : कोला कोला उपासवा योग्य छे ?

उत्तर : गुरु, देव अने पृद्ध.

उपस्थिते प्राणहरे कृतान्ते ।

किमाशु कार्य सुधिया प्रयत्नात् ॥

वाक्कायचितेः सुखदं यमधनं ।

मुरारिपादाम्बुज चिन्तनं च ॥२४॥

प्रश्न : यमराज प्राण हरेवा आवे त्त्यारे सज्जनोअे

प्रयत्नपूर्वक क्यु कार्य करपुं उचित छे ?

उत्तर : आवा समये यितने सुजट अेपुं श्रीकृष्णानां

यरणकमणोनुं यितन करपुं घटे.

કે દસ્યવઃ સન્તિ કુવાસનારવ્યાઃ ।

ક શોભતે યઃ સદતિ પ્રવિદ્યઃ ॥

માતેવ કા યા સુખદા સુવિદ્યા ।

કિમેધતે દાનવશાત્સુવિદ્યા ॥૨૫॥

પ્રશ્ન : આ દેહ માં ડાકુઓ રૂપે કોણ છે ?

ઉત્તર : ખરાબ વાસનાઓ.

પ્રશ્ન : સભામાં કોણ શોભે છે ?

ઉત્તર : વિદ્યાન પુરૂષ.

પ્રશ્ન : મા સમાન સુખદ શું છે ?

ઉત્તર : સદ્વિદ્યા.

પ્રશ્ન : એવી કઈ વસ્તુ છે જે આપવાથી વધે છે ?

ઉત્તર : સદ્વિદ્યા.

कुतो हि भीतिः सततं विधेया ।

लोकापवादात् भवकाननाच्च ॥

को वातिबन्धुः पितरश्च को वा ।

विपत्सहायाः परिपालका मे ॥२६॥

प्रश्न : सतत शेनाथी ऽऽवुं जेधजे ?

उत्तर : लोक अपवाट अने लपाटवी थी.

प्रश्न : व्हालो भाई कोला ?

उत्तर : विपतिमां सहाय करे ते.

प्रश्न : जरो बाप कोला ?

उत्तर : परिपालन करे ते.

बुद्ध्वा न बोध्यं परिशिष्यते किं ।

शिवप्रसादं सुखबोधरूपम् ॥

ज्ञाते तु कस्मिन्विदितं जगत्स्यात् ।

सर्वात्मके ब्रह्मणि पूर्णरूपे ॥२७॥

प्रश्न : જેને જાણ્યા પછી જાણવાનું કાંઈ બાકી રહેતુ
નથી એવું શું ?

ઉત્તર : સચ્ચિદાનંદ આત્મા.

પ્રશ્ન : એવું શું છે જેને જાણવાથી સમસ્ત વિશ્વને
જાણી લેવાય છે ?

ઉત્તર : સર્વમાં આત્મા રૂપે રહેલું બ્રહ્મ તત્ત્વ.

किं दुर्लभं सद्गुरुरस्ति लोके ।

सत्संगति ब्रह्मविचारणा च ॥

त्यागो हि सर्वस्थ शिवात्माबोधः ।

को दुर्जय सर्वजनैः मनोजः ॥२८॥

પ્રશ્ન : આ લોકમાં કઈ કઈ વસ્તુ મળવી દુર્લભ છે ?

ઉત્તર : સદ્ગુરુ, સત્સંગ, બ્રહ્મવિચાર, ત્યાગ અને
આત્મબોધ.

પ્રશ્ન : દરેક માટે જ જીતવું કઠીન છે એવું શું છે ?

ઉત્તર : કામ વાસના.

पशोः पशुः को न करोति धर्मम् ।

प्राधीतशास्त्रोऽपि न च आत्मबोधः ।

किन्तत् विषं भाति सुधोपमं स्त्री ।

के शत्रवो मित्रवत् आत्मजाद्या ॥२९॥

प्रश्न : पशुओनो पशु कोला ?

उत्तर : शास्त्रो जालावा छता धर्मनुं आथरला अने
आत्मानो बोध न होय ते.

प्रश्न : अमृत समान ऊेर क्युं ?

उत्तर : स्त्री.

प्रश्न : मित्र रूपे शत्रु कोला ?

उत्तर : टिकरा-टिकरी धत्यादी.

विद्युच्चलं किं धनयौवनायुः ।

दानं परं किंच सुपात्रदत्तम् ॥

कण्ठंगतैरप्यसुभिर्न कार्यं ।

किं किं विधेयं मलिनं शिवार्चा ॥३०॥

પ્રશ્ન : વિદ્યુત સમાન ચંચળ શું છે ?

ઉત્તર : ઘન, ચોપન અને આયુષ્ય

પ્રશ્ન : ઉત્તમ દાન કયુ ?

ઉત્તર : સુપાત્રને અપાયેલું.

પ્રશ્ન : પ્રાણના ભોગે પણ શું ન કરવું જોઈએ ?

ઉત્તર : મલીન કામ.

પ્રશ્ન : અને કરવા યોગ્ય ?

ઉત્તર : શિવનું અર્ચન.

अहर्निशं किं परिचिन्तनीयं ।

संसारमिथ्यात्त्व शिवात्मतत्त्वम् ॥

किं कर्म यत् प्रीतिकरं मुरारेः ।

कवास्था न कार्या सततं भवाब्धौ ॥३१॥

પ્રશ્ન : રાત દિવસ શેનું ચિંતન કરવું ?

ઉત્તર : સંસાર મિથ્યા છે એનું અને આત્મ-તત્ત્વનું

પ્રશ્ન : કયુ કર્મ ખરૂ કર્મ ગણાય ?

ઉત્તર : શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનને પ્રિય હોય તે.

પ્રશ્ન : ક્યારેય પણ વિશ્વાસ ન કરવા યોગ્ય શું છે ?

ઉત્તર : આ સંસાર સાગરનો ક્યારેય વિશ્વાસ કરવા જેવો નથી.

કંઠગતા વા શ્રવણંગતા વા ।

પ્રશ્નોત્તરાસ્યા મણિરત્નમાલા ॥

તનોતુ મોદં વિદુષાં સુરમ્યં ।

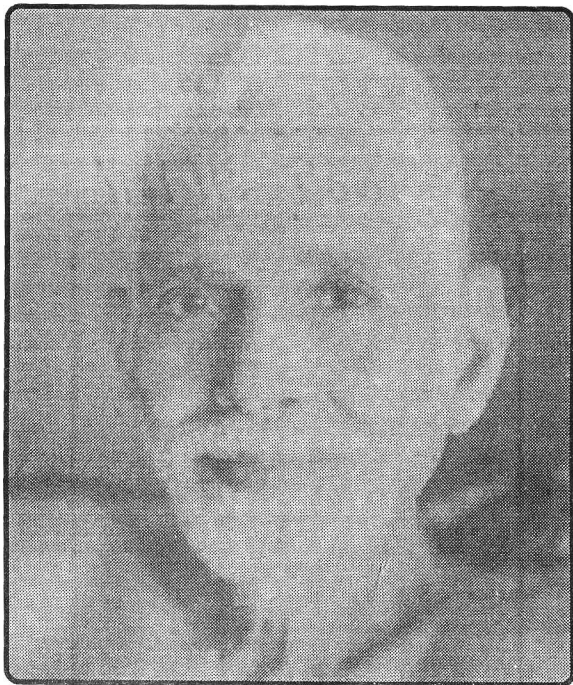
રમેશગૌરીશકથેવ સદ્યઃ ॥૩૨॥

આ પ્રશ્નોત્તર રૂપ મણિરત્ન માલા શિવ અને વિષ્ણુ ની કથાની જેમ જ સાંભળનાર અને વાંચનાર નાં આનંદ માં વધારો કરો.

ૐ તત સત્ ।

इति श्री मणिरत्नमाला ॥

॥ ॐ नमो भगवते श्री रमणाय ॥

जो कल थे, वो आज नहीं है ।

जो आज है वो कल न होंगे ।

होने न होने का क्रम,

इसी तरह चलता रहेगा ।

हम है, हम रहेंगे,

यह भ्रम भी सदा पलता रहेगा ।

-श्री अटलबिहारी बाजपेयी